

## OPISU MODUŁU KSZTAŁCENIA (SYLABUS)

### dla przedmiotu *Zasady prawa* na kierunku *Prawo*

#### I. Informacje ogólne

1. Nazwa modułu kształcenia:  
**Zasady prawa**
2. Kod modułu kształcenia:  
**36-MR-ZP-k4-pj-s**
3. Rodzaj modułu kształcenia (obowiązkowy albo fakultatywny):  
**Fakultatywny**
4. Kierunek studiów:  
**Prawo**
5. Poziom studiów (I lub II stopień albo jednolite studia magisterskie):  
**Jednolite studia magisterskie**
6. Rok studiów:  
**IV**
7. Semestr (zimowy lub letni):  
**Semestr zimowy**
8. Rodzaje zajęć i liczba godzin:  
**30 godzin wykładu**
9. Liczba punktów ECTS:  
**4**
10. Imię i nazwisko, tytuł lub stopień naukowy, adres e-mail wykładowcy lub osoby prowadzącej zajęcia:  
**Prof. UAM dr hab. Marzena Kordela ([kordela@amu.edu.pl](mailto:kordela@amu.edu.pl))**
11. Język wykładowy:  
**Język polski**

#### II. Informacje szczegółowe

1. Cel modułu kształcenia:  
**Nabycie przez studenta wiedzy z zakresu podstawowych pojęć i kategorii dotyczących zasad prawa jako jednostki systemu prawa**
2. Wymagania wstępne w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych (jeśli obowiązują):

**Wymagania wstępne w zakresie wiedzy:**

- a) **elementarna wiedza z zakresu podstawowych pojęć i metod prawoznawstwa;**
- b) **wstępna wiedza związana z kategoryzacją zasad w perspektywie poszczególnych dogmatyk.**

3. Efekty kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych dla modułu kształcenia i odniesienie do efektów kształcenia dla kierunku studiów:

Nazwa modułu (przedmiotu) kształcenia: <i>Zasady prawa</i>		
Symbol efektów kształcenia:	Po zakończeniu modułu (przedmiotu) i potwierdzeniu osiągnięcia efektów kształcenia student potrafi:	Odniesienie do efektów kształcenia dla kierunku studiów:
ZPw_W01	Posiada podstawową wiedzę z zakresu budowy systemu prawnego i wyróżniania jego elementów, przede wszystkim norm zwykłych, zasad oraz norm programowych. Potrafi nazywać te kategorie i wskazywać różnice między nimi.	K_W01-03
ZPw_W02	Dysponuje ugruntowaną wiedzą na temat roli zasad prawa w budowie systemu prawa (zasady jako normy naczelne oraz podstawowe). Wie, w jaki sposób zasady wpływają na proces tworzenia prawa (zasady jako podstawowy wyznacznik kierunków polityki prawa), na jego interpretację, procedury inferencyjne oraz akty jego stosowania.	K_W01-03
ZPw_W03	Ma świadomość szczególnych cech zasad: ich kolizyjności, optymalizacyjności, stopniowości, niekonkluzywności, zdolności do wyważania. Potrafi przeprowadzić analizę porównawczą między zasadami a normami zwykłymi (regułami).	K_W05-09
ZPw_U01	Potrafi wskazać na zdolność zasad do budowy systemów o różnym stopniu zaawansowania: od najprostszych, kilkuelementowych aż po systemy systemów, gdzie system zasad zawiera kilka subsystemów, mających cechy nadające im status całości autonomicznych.	K_U01 K_U03 K_U02 K_U07
ZPw_U02	Ma wiedzę na temat specyfiki zasad poszczególnych gałęzi prawa. Potrafi także wskazywać na cechy uniwersalne zasad, które nie poddają się wpływom odmienności metodologicznych dogmatyk.	K_U01 K_U04 K_U09
ZPw_U03	Dysponuje wiedzą na temat podstawowych teorii zasad prawa: zarówno polskich (teoria J. Wróblewskiego, szkoły poznańskiej), jak i obcych: teorie R. Dworkina, R. Alexy'ego, M. Atienzy i J. R. Manery.	K_U01- 04
ZPw_U04	Potrafi powiązać problematykę zasad prawa z aksjologią prawa. Wie, w jaki sposób zasady prawa jako normy prawne odnoszą się do wartości prawodawcy i dlaczego mogą być kwalifikowane jako normatywne postaci wartości.	K_U01-03
ZPw_K01	Potrafi przeprowadzić procedurę wyważania zasad jako procedurę charakterystyczną dla aktów stosowania prawa. Wie, w jakiej sferze podmiot stosujący prawa posiada – ze względu na istotę zasad – swobodę decyzyjną i dlaczego ta swoboda winna być kontrolowana przez wymóg wystarczająco wysokiego stopnia szczegółowości uzasadnienia rozstrzygnięcia.	K_K01-03 K_K07 K_K10
ZPw_K02	Potrafi wskazać wady i zalety przyjęcia optymalizacyjnego charakteru zasad. Umie posługiwać się metodami takiego harmonizowania niezgodnych zasad, by poziomy ich realizacji odpowiadały ich wadze, przy silnym podkreśleniu konieczności wzięcia pod uwagę wszystkich relewantnych w danej sferze zasad.	K_K01- 03 K_K07 K_K10
ZPw_K03	Dysponuje wiedzę co do charakteru argumentacyjnego zasad prawa. Wie, iż niekonkluzywność (niedefinitywność) zasad wiąże się z ich zdolnością do konkurowania z innymi zasadami i jednocześnie z możliwością przyjmowania różnych „wag“ w zależności od okoliczności faktycznych i prawnych konkretnego przypadku.	K_K07

4. Treści kształcenia:

Nazwa modułu (przedmiotu) kształcenia: <i>Zasady prawa</i>
--

Symbol treści kształcenia:	Opis treści kształcenia:	Odniesienie do efektów kształcenia modułu:
TK_01	I 1. System prawa jako system norm prawnych. 2. Pojęcie normy prawnej i jej rodzaje: norma zwykła (reguła), zasada prawa (definicja J. Wróblewskiego, R. Dworkina i R. Alexy`ego) oraz norma programowa. 3. Wzajemne relacje między normami prawnymi.	ZPw_W01 ZPw_W02 ZPw_W03
TK_02	II Rola zasad w budowie systemu prawa – przyjmowanie statusu elementów naczelnych. 2. Konsekwencje nadrzędności (formalnej i funkcjonalnej) zasad dla obowiązywania i treści pozostałych norm. 3. Rola zasad prawa w interpretacji tekstów prawnych (przede wszystkim w ramach wykładni funkcjonalnej i systemowej). 4. Rola zasad prawa we wnioskowaniach prawniczych (przede wszystkim we wnioskowaniach aksjologicznych). 5. Rola zasad prawa w wyznaczaniu kierunków tworzenia i stosowania prawa.	ZPw_W01 ZPw_W02 ZPw_U01
TK_03	III Szczególne cechy zasad prawa w porównaniu z normami zwykłymi: stopniowalność realizacji, optymalizacyjny charakter, kolizyjność, niekonkluzywność argumentacyjna, przełamywanie innych zasad, zdolność do poddania się procedurze wyważania.	ZPw_W01
TK_04	IV 1. Zasady prawa jako normatywna postać wartości. 2. Prawodawca racjonalny jako racjonalny aksjolog. 3. Nakaz realizacji wartości jako podstawowa odmienność zasad w porównaniu z regułami (jako normami nakazującymi realizować określone postępowanie). 4. Osobliwość zasad jako osobliwość przedmiotu nakazu.	ZPw_W01 ZPw_W02 ZPw_U01
TK_05	V 1. Optymalizacyjność zasad prawa. 2. Obowiązek realizowania stanu rzeczy w najwyższym możliwym stopniu – najwyższym ze względu na istniejące możliwości faktyczne i prawne. 3. Ograniczenia prawne realizacji zasad – inne zasady oraz normy zwykła.	ZPw_K02 ZPw_U03 ZPw_W01 ZPw_W02 ZPw_W03
TK_06	VI 1. Kolizyjność zasad. 2. Generalna reguła preferencji zasad – umiejscowienie zasad w systemie prawa. 3. Konkretna (względna) reguła preferencji zasad ustalana w akcie stosowania prawa. 4. Zdolność zasad do przełamania oraz bycia przełamwanymi przez inne zasady.	ZPw_K02 ZPw_U03 ZPw_W01 ZPw_W02 ZPw_W03
TK_07	VII 1. Procedura wyważania zasad ( <i>balancing</i> ). 2. Ustalanie katalogu relewantnych zasad dla danego przypadku. 3. Przypisywanie stopnia doniosłości tym zasadom. 4. Porównywanie ich wag. 5. Harmonizowanie zasad albo wybór jednej z nich. 6. Niederogowalność zasad przełamanych przez zasadę dominującą.	ZPw_K02 ZPw_U03 ZPw_W01 ZPw_W02 ZPw_W03
TK_08	VIII 1. Polskie koncepcje zasad prawa. 2. Koncepcja J. Wróblewskiego zasad jako norm ogólnych, będących podstawą dla inferencji innych norm, konstytutywnych dla instytucji prawnych oraz powiązanych z ocenami społecznymi. 3. Koncepcja szkoły poznańskiej (s. Wronkowska, M. Zieliński i Z. Ziemiński) – zasady w sensie opisowym i dyrektywnym.	ZPw_K02 ZPw_U03 ZPw_W01 ZPw_W02 ZPw_W03

TK_09	IX 1. Koncepcja zasad prawa R. Dworkina: zasady jako element prawa akcentujący jego wymiar moralny i wskazujący jedynie kierunek rozstrzygnięcia. 2. Koncepcja R. Alexy`ego: zasady jako nakazy optymalizacyjne. 4. Koncepcja M. Atienzy i J.R. Manery.	ZPw_K02 ZPw_U03 ZPw_W01 ZPw_W02 ZPw_W03
TK_10	X 1. Zastosowanie teorii zasad w poszczególnych dogmatykach. 2. Procedura karna jako gałąź prawa najbardziej „nasączona” zasadami: źródła i konsekwencje takiego stanu. 3. Prawo konstytucyjne i naczelnne zasady systemu prawa. 4. Zasady prawa jako podstawa systemowości poszczególnych części prawa.	ZPw_K02 ZPw_U03 ZPw_W01 ZPw_W02 ZPw_W03
TK_11	XI 1. Obowiązki zasad. 2. Akty interpretacji i inferencji jako źródło kwalifikowania norm jako zasad. 3. Zasady nazwane i nienazwane. 4. Rola doktryny w uznawaniu norm jako obowiązujących zasad.	ZPw_K02 ZPw_U03 ZPw_W01 ZPw_W02 ZPw_W03

#### 5. Zalecana literatura:

1. R. Dworkin, The Model of Rules, 35 University of Chicago Law Review 14 (1967)
2. R. Dworkin, A Matter of Principle, Oxford 1986.
3. R. Dworkin, Taking Rights Seriously, Duckworth 1991 (The model of Rules II).
4. Z. Ziemiński, Normy etyczne a normy aksjologiczne w koncepcji Cz. Znamierowskiego, „Studia Filozoficzne” 1963, z. 2.
5. M. Zieliński, Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki, Warszawa 2002.
6. Z. Ziemiński, Etyczne problemy prawoznawstwa, Ossolineum 2002.
7. W. Lang, Prawo i moralność, Warszawa 1989.
8. J. Nowacki, Rodzaje moralnej oceny prawa, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, Seria 1, Nauki Humanistyczne i Społeczne, z. 3, Łódź 1962.
9. L. Nowak, Interpretacja prawnicza. Studium z metodologii prawoznawstwa, Warszawa 1973.
10. M. Atienza i J. Manero, A Theory of Legal Statements, Kluwer Academic Publishers 1998.
11. Z. Ziemiński, Logika praktyczna, Warszawa 2001.
12. Z. Ziemiński, Problemy podstawowe prawoznawstwa, Warszawa 1984.
13. T. Gizbert-Studnicki, A. Grabowski, Normy programowe w konstytucji (w:) Charakter i struktura norm konstytucji, pod red. J. Trzcieskiego, Warszawa 1997.
14. J. Wróblewski, Prawo obowiązujące a „ogólne zasady prawa”, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, z. 42, Łódź 1965.
15. A. Murzynowski, Istota i zasady procesu karnego, wyd. II, Warszawa 1984.
16. M. Cieślak, Zasady procesu karnego i ich system, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Seria Nauk Społecznych, Prawo, z. 3, Kraków 1956.
17. W. Daszkiewicz, Problem systemu zasad (w:) idem, Proces karny. Część ogólna, Poznań 1994.
18. A. Marek, Pojęcie zasady procesu karnego, „Państwo i Prawo” 1970, z. 3-4.
19. A. Pułło, Idee ogólne a zasady prawa konstytucyjnego, „Państwo i Prawo” 1995, z. 8.
20. M. Kordela, Formalna interpretacja klauzuli państwa prawnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (w:) Zasada demokratycznego państwa prawnego w Konstytucji RP, pod red. S. Wronkowskiej; seria: Podstawowe problemy stosowania Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, pod red. K. Działocha i A. Preisnera, Warszawa 2006.
21. M. Kordela, Zasady prawa jako normatywna postać wartości, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2006, z. 1.
22. M. Kordela, Możliwość konstruowania ogólnej teorii zasad prawa. Uwagi do koncepcji Roberta Alexy`ego, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2007, z. 2.
23. M. Kordela, The Principle of Legal Certainty as a Fundamental Element of the Formal Concept of the Rule of Law, “La Revue du Notariat” (Montreal) 2008, nr 110.
24. M. Kordela, Możliwość systemu zasad prawa (w:) System prawny a porządek prawny, red. O. Bogucki i S. Czepita, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008, s. 59-78.
25. T. Gizbert-Studnicki, Zasady i reguły prawne, „Państwo i Prawo” 1988, z. 3.
26. M. Kordela, Zasady prawa. Studium teoretycznoprawne, Wyd. UAM, Poznań 2012.
27. L. Morawski, Zasady prawne – komentarz krytyczny (w:) Studia z filozofii prawa, pod red. J. Stelmacha, Kraków 2001.

28. M. Zieliński, Zasady i wartości konstytucyjne (w:) Zasady naczelne Konstytucji RP z 2 kwietnia 1977 roku. Materiały 52. Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Prawa Konstytucyjnego w Międzyzdrojach (27-29 maja 2010 r.), red. A. Bałaban i P. Mijał.

7. Informacja o tym, gdzie można zapoznać się z materiałami do zajęć, instrukcjami do laboratorium itp.:

**Ewentualne informacje o charakterze i dostępności materiałów potrzebnych do zajęć przekazuje prowadzący zajęcia na początku roku akademickiego.**

### III. Informacje dodatkowe

1. Odniesienie efektów kształcenia i treści kształcenia do sposobów prowadzenia zajęć i metod oceniania:

Nazwa modułu (przedmiotu) kształcenia: <i>Zasady prawa</i>			
Symbol efektu kształcenia dla modułu:	Symbol treści kształcenia realizowanych w trakcie zajęć:	Sposoby prowadzenia zajęć umożliwiające osiągnięcie założonych efektów kształcenia:	Metody oceniania stopnia osiągnięcia założonego efektu kształcenia:
ZPw_W01	TK_01	Wykład	Wykład: egzamin pisemny bądź ustny.
ZPw_W02	TK_02-11	jw.	jw.
ZPw_W03	TK_01	jw.	jw.
ZPw_U01	TK_02-11	jw.	jw.
ZPw_U02	TK_02	jw.	jw.
ZPw_U03	TK_02-11	jw.	jw.
ZPw_U04	TK_02-11	jw.	jw.
ZPw_K01	TK_02-11	jw.	jw.
ZPw_K02	TK_02-11	jw.	jw.
ZPw_K03	TK_02-11	jw.	jw.

**Przykładowe – podstawowe – pytania-zadania egzaminacyjne są identyczne jak powyższe opisy poszczególnych treści kształcenia.**

**Nie wszystkie treści kształcenia muszą być zrealizowane na zajęciach – niektóre mogą być przez prowadzącego zalecone do samodzielnego opracowania przez studentów w ramach oczekiwanej od nich tzw. pracy własnej.**

2. Obciążenie pracą studenta (punkty ECTS):

Nazwa modułu (przedmiotu) kształcenia: <i>Zasady prawa</i>	
Forma aktywności:	Średnia liczba godzin na zrealizowanie aktywności:
Godziny zajęć (wg planu studiów) z nauczycielem	30 godzin wykładu
Praca własna studenta (łącznie wszystkie formy)	30 godzin
Suma godzin	60
Sumaryczna liczba punktów ECTS dla modułu (przedmiotu)	4

3. Sumaryczne wskaźniki ilościowe:

Liczba punktów ECTS, którą student uzyskuje na zajęciach wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich:

**4 punktów ECTS.**

4. Kryteria oceniania:

**Kryteria oceny:**

- a) **opanowanie języka prawnego oraz prawniczego związanego z zasadami (przekładalność terminów występujących w ramach dyskursu o zasadach prawa);**
- b) **świadomość osobliwości w budowaniu i nazywaniu zasad w poszczególnych dogmatykach;**
- c) **umiejętność przeprowadzania procedury wyważania zasad;**
- d) **odróżnianie odmiennych metod budowania teorii zasad prawa;**
- e) **umiejętność budowy systemów zasad (od najniższych możliwych całości aż do systemu zasad obejmującego cały system prawa).**